

УДК 37.013.74

НАТАЛЯ САДОВА*(Харків)***ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ ПОРІВНЯЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ У ЗАРУБІЖНІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ**

У статті проаналізовано етапи розвитку порівняльної педагогіки як науки, які набули певного визнання у зарубіжній педагогічній думці. Представлені погляди щодо періодизації компаративістики таких фахівців, як: О.Анвайлер, В.Бергер, Дж. Бірідей, М.Брей, М.Екштейн, М.Крослі, Х.Ноа, А.Новоа, Ф.Хількер, С.Шаубе, Т.Ярів-Маршал.

Ключові слова: порівняльна педагогіка, етап, період, педагогічна думка.

Знання світового досвіду розвитку освіти стає все більш актуальним на сьогодні. Саме це знання покладене в основу порівняльної педагогіки як наукової дисципліни, яка покликана в порівняльному аспекті вивчати стан, закономірності й тенденції розвитку систем освіти у різних країнах світу. Адже саме компаративістика, акумулюючи знання щодо розвитку зарубіжних освітніх систем, допомагає краще усвідомити пріоритети власної освіти на всіх її щаблях, розібратися в системі оцінювання знань учнів, у організації приватного сектора освіти в різних країнах, забезпечує цілісне бачення сучасних освітніх проблем і можливих шляхів їх вирішення.

Питання періодизації розвитку будь-яких явищ є одним із ключових питань у науці. Адже, як зазначає О.Сухомлинська, чітка періодизація дозволяє зрозуміти структурні особливості науки, генезу та еволюцію її ідей, концепцій, методів, тенденцій розвитку; полегшує виявлення її внутрішніх закономірностей, дає можливість наукового узагальнення [2].

Огляд науково-педагогічних джерел свідчить, що проблема періодизації порівняльної педагогіки як науки знайшла своє відображення у дослідженнях як вітчизняних (О.Галус, А.Сбруєва, Л.Шапошнікова), так і зарубіжних (Дж. Бірідей, Х. Ноа, А. Новоа, М. Екштейн, Т. Ярів-Машал) фахівців.

Мета статті полягає у характеристиці основних етапів розвитку порівняльної педагогіки як науки у зарубіжній педагогічній думці.

Хоча серед компаративістів різних країн світу і сьогодні точиться дискусія щодо періодів розвитку порівняльної педагогіки, певного визнання набула періодизація, запропонована американськими вченими Х.Ноа (H.Noah) і М.Екштейном (M.Eckstein) у їх спільному доробку «До науки порівняльна педагогіка» (Toward a Science of Comparative Education) (1969 р.), що охоплює п'ять основних періодів, а саме:

перший – «донауковий», що тривав до початку XIX ст. У цей час виникають перші примітивні порівняльні спостереження, що розповсюджувались мандрівниками;

другий – початок XIX ст. – став періодом освітніх запозичень. Цей період співпадає зі становленням національних освітніх систем у Європі. Продовжується традиція педагогічних мандрівок, які здійснюються з конкретною ме-

тою, а саме: пошук корисної педагогічної інформації. Науковців, більш за все, цікавили питання методології, теорії, фінансування й організації педагогічного процесу. Більшість праць того часу мали енциклопедичний характер;

третій – друга половина XIX ст. – це також період, коли обмін інформацією щодо інших країн взагалі й особливо їх освітніх систем вважався бажаним лише з огляду на подолання бар'єрів неучтва (незнання), що розділяли нації. Енциклопедичні роботи залишались вагомими, але, і разом з тим, було відзначено, що сам процес систематичного накопичення і публікації інформації щодо інших країн потребуватиме екстенсивних обмінів науковцями, студентами і публікаціями. Передбачалось, що розширена мережа інтернаціональних контактів сприятиме інтернаціональному розумінню і покращенню соціальних та освітніх установ всього світу;

четвертий – збігається з розквітом соціальних наук і триває з кінця XIX до початку XX ст. Цей етап відзначений розумінням значущості стосунків, які пов'язують освіту і суспільство. Освіта була віддзеркаленням тих процесів, які відбувались у суспільстві, але й суспільство, в свою чергу, частково моделювалось під впливом освіти. Отже, можна сказати, що будь-які зміни в одній із вище зазначених сфер безумовно викликала зміни й в іншій. Нагальна проблема полягала у визначенні взаємозв'язку між освітою й суспільством. Прихильники історичного підходу, використовуючи свої висновки, намагались скорегувати освітні реформи і вплинути на суспільний устрій;

п'ятий – починається після Другої світової війни. Саме на цьому етапі в соціальних науках все більш і більш поширюється кількісний метод, що застосовується і в окремих галузях освіти, наприклад, у психології і психометрії [6].

Іншу періодизацію запропонував дослідник С. Шаубе (Індія). У своїй праці «Порівняльна педагогіка» виділив три етапи становлення й розвитку порівняльної педагогіки як науки.

Перший етап (початок XIX ст. – початок XX ст.) пов'язується з ідеями висунутими М.-А. Жульєном Паризьким. Головною рисою цього періоду стало запозичення характерних ознак однієї педагогічної системи іншими без урахування соціальних, політичних, економічних, релігійних умов існування різних країн. На цьому етапі варто згадати імена В. Кузена (Франція), М. Арнолда (Англія), Х. Мана і Г. Барнарда (США), Л. Толстого й К. Ушинського (Росія), Д. Сормінта (Аргентина), які висловили думку щодо важливості вивчення зарубіжних освітніх систем.

Другий етап (початок XX ст. – 50-ті рр. XX ст.) став періодом усвідомлення важливості факторів (економічних, соціальних, релігійних), що впливають на розвиток освіти тієї чи іншої країни. Зокрема, М. Седлер (Англія), якого вважають «батьком» цього періоду, у 1907р. видав нарис, у якому слушно наголошував, що педагогічна система країни пов'язана із її соціальним середовищем. Ця ідея була підтримана провідними науковцями того часу, а саме: І. Кенделом, Р. Улічем, Ф. Шнейдером, Н. Гансом й Дж. Лоурайсом.

Третій період починається з другої половини XX ст., пов'язується з іменем американського дослідника Дж. Бірідея, на думку якого, цей етап став періодом аналізу придатності педагогічної системи однієї країни для іншої [4].

Не менш цікавою є періодизація самого Дж. Бірідея, який у своїй праці «Comparative Method in Education» (1964 р.) стверджував, що з точки зору методу, порівняльна педагогіка увійшла у третю фазу своєї історії.

Перша фаза, на його думку, починається з XIX ст. і пов'язана з іменем М.- А. Жульєна Паризького і має бути названою періодом запозичень. Цей період характеризується каталогізацією описових даних з метою подальшого порівняння й обрання найкращої педагогічної практики.

Друга фаза, за Дж. Бірідеєм, охоплює першу половину XX ст. і характеризується «втручанням підготовчого процесу перш ніж дозволити будь-яку трансплантацію» [3, ст. 2]. Ця ідея була запропонована М. Седлером (Великобританія), який наголошував, що освітні системи складно пов'язані із суспільствами, що їх підтримують. Його, послідовники, серед яких Дж. Бірідей виділив Ф. Шнейдера і Ф. Хількера (Німеччина), І. Кендела і Р. Уліча (США), Н. Ганса і Дж. Лоуерса (Великобританія), П. Росселло (Швейцарія), приділяли багато уваги соціальним причинам, що впливали на освіту. З огляду на це, Дж. Бірідей назвав цю фазу періодом передбачення (прогнозування).

Третя фаза Дж. Бірідея носить назву «період аналізу», з наголосом на «розвитку теорії і методів, чіткому формулюванні етапів порівняльного процесу» [3, ст. 2]. Новий історичний період, наголошував Дж. Бірідей, став продовженням традицій періоду прогнозування [3].

Періодизація, запропонована португальським ученим А. Новоа і американським вченим Т. Ярві-Маршал, охоплює чотири часові періоди [7], а саме:

перший – кінець XIX ст. (1880-ті рр.) – пізнання «інших». Цей період характеризується поширенням ідей масової освіти. Взірцем слугують «інші» країни з їх педагогічними процесами. Зацікавленість у зарубіжних освітніх процесах призводить до виникнення компаративістики, завдання якої реформатори вбачали у допомозі створенню національної освітньої системи;

другий – початок XX ст. (1920-ті рр.) – розуміння «інших». Наслідки Першої світової війни спричинили необхідність міжнародної співпраці, взаємної відповідальності й бажання зрозуміти «інших»;

третій – друга половина XX ст. (1960-ті рр.) – творення «інших». Постколоніальний період став свідком створення «нових країн» і побудови їх освітніх систем. Відбулась реконструкція методологічних засад компаративістики – науковий підхід був визнаний провідним під час проведення порівняльно-педагогічних досліджень;

четвертий – початок XXI ст. (2000-ті рр.) – оцінювання «інших». Характеризується необхідністю створення міжнародних інструментів для визначення «ефективності» та «якості» освіти [7].

Група англомовних компаративістів (Майкл Крослі, Марк Брей та інші) запропонували наступну періодизацію розвитку порівняльної педагогіки, а саме:

перший – історії мандрівників (початок XIX ст.);

другий – запозичення передових практик (середина XIX ст.);

третій – енциклопедичні дослідження (кінець XIX ст.);

четвертий – розуміння сил і чинників, які виступають рушієм освіти (початок XX ст.);

п'ятий – кількісний аналіз суспільних наук (середина XX ст.);

шостий – міжнародні порівняння (кінець XX ст.);

сьомий – багаторівневі й міждисциплінарні аналізи (XXI ст.) [5].

Заслужують уваги і приклади періодизації компаративістики, які були запропоновані німецькими дослідниками (Ф. Хількер, О. Анвайлер, В. Бергер), основною відмінністю яких є відсутність хронологічних меж. Рушієм розвитку

порівняльної педагогіки як науки у другій половині ХХ ст. компаративісти вважають як ідеологічний вплив на розвиток теоретичних і методологічних засад порівняльної педагогіки, так і розмежування наукового знання на наукове і ненаукове. Нижче наведемо таблицю, яка відображає погляди німецьких науковців щодо етапів розвитку порівняльної педагогіки як науки [1].

Таблиця 1.

Дослідник	Етапи розвитку порівняльної педагогіки
Ф. Хількер (1963)	1 – суб'єктивістський; 2 – об'єктивно-дескриптивний.
О. Анвайлер (1976)	1 – суб'єктивний; 2 – об'єктивно-дескриптивний; 3 – аналітично-експлікативний.
В. Бергер (1976)	1 – історикогерменевтичний; 2 – емпірикоколичественний.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що сьогодні у зарубіжній педагогіці існує певна кількість періодизацій щодо розвитку порівняльної педагогіки як науки. До перспективних напрямів подальшого наукового пошуку можна віднести становлення та розвиток компаративістики як науки в США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Назарова О. П. Становление теоретико-методологических основ сравнительной педагогики ФРГ : дис....канд.пед.наук : 13.00.01./ О. П. Назарова // – Ростов-на-Дону, 2006.– С. 14–32.
2. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О.В.Сухомлинська // Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Частина 1. – Харків: ОВС, 2002. – С. 37-54.
3. Bray, M., Adamson, B., Mason, M. Comparative Education Research: Approaches and Methods. / M. Bray, B. Adamson, M. Mason.– Hong Kong, China, 2007.
4. Chaube, S.P. Comparative Education. / S.P. Chaube.– New Delhi, 2009.
5. Comparative Education. WINDOWS ON PRACTICE GUIDE. B.Ed. (Hons), 2012.
6. Noah H., Eckstein M. Toward A SCIENCE OF COMPARATIVE EDUCATION / H. Noah, M. Eckstein. – New York, 1969.
7. Novoa, A., Yariv-Marshal, T. (2003). Comparative research in education: A mode of governance or a historical journey? / A. Novoa, T. Yariv-Marshal. Comparative Education, 39(4), 423-438.

САДОВАЯ НАТАЛЬЯ

ПЕРИОДЫ РАЗВИТИЯ СРАВНИТЕЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ КАК НАУКИ В ЗАРУБЕЖНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

В статье анализируются этапы развития сравнительной педагогики как науки, которые приобрели определенное признание в зарубежной педагогической мысли. Представлены взгляды по вопросу периодизации компаративистики таких специалистов: О. Анвайлер, В. Бергер, Дж. Биридей, М. Брей, М. Екштейн, М. Кросли, Х. Ноа, А. Новoa, Ф. Хилькер, С. Шаубе, Т. Ярив-Маршал.

Ключевые слова: сравнительная педагогика, этап, период, педагогическая мысль.

SADOVA NATALYA.

PERIODS OF THE DEVELOPMENT OF COMPARATIVE EDUCATION AS A SCIENCE IN FOREIGN PEDAGOGICAL THOUGHT.

Many scholars of comparative education have ventured into the discovery of the genesis of comparative education. On the whole there seems to be no specific time in which the discipline of comparative education originated. However the search for the origins of comparative education has made many scholars to look back hopefully to time immemorial.

This article presents the review of some samples of the periods of the development of Comparative Education as a science which are widely spread in foreign pedagogical thought.

The periods used here are to signify changes in the historical development of comparative education and are actually retrospective and imposed ones. They do not indicate precise or sudden turning points. These changes are gradual. This means that towards the end of one period the next period was already evident in the work perspective observers. At the same time entry into a new period does not mean a complete break from the previous period. There is always an over-lap of the periods in time and space. We now look at each period at independently.

From the account of the scholars mentioned above, it should be noted that during ancient time, there were examples of individuals with interest in comparisons of all kind. During the XIII-XV centuries travel of one kind or another became greater in length and more comprehensive in character. During the XVI century cases of embryonic comparative education research became more frequent. This was partly due to the impetus of geographical exploration and discovery of the time. As such there were writings, of traveling scholars and others sent to other countries to study education. During the XVII century there was increasing and more significant international contacts as foreign travel not only became more possible, but more and more common. The XIX century can be said to have been characterized and motivate by two main factors. The first, being the efforts aimed at developing a methodology or a system of rules and regulations that ought to be followed when studying foreign systems of education. The second, being the drive to learn lessons from foreign systems for the sole purpose of borrowing educational ideals. The XX century is also referred to as the period of cultural analysis. There was general uneasiness by many scholars about descriptive studies. During this period emphasis in comparative education shifted from description to analysis. Scholars at this time were mainly interested in the relations between education and the society. In terms of methodology the mode of analysis has shifted from historical to more quantitative and empirical, using techniques such as sociology, economics, philosophy and political science approaches.

O. Anvailer, V. Berger, G. Bereday, M. Bray, M. Eckstein, M. Crossley, H. Noah, A. Novoa, F. Hilker, S. Chaube, T. Yariv-Marshall's views are presented here.

Key words: Comparative Education, period, stage, pedagogical thought.